

Faktaark - 3. Privatlivets fred

3.1. Hvad omfatter retten til privatliv, og hvorfor er den vigtig?

Den bærende tanke bag retten til privatliv er, at visse dele af en persons liv er private, og det skal andre respektere, herunder staten. Retten til privat liv skal således både beskytte befolkningen mod vilkårlig overvågning fra myndigheder – både når det gælder fysisk overvågning men også dataovervågning af f.eks. computere, telefoner mm. Retten til privatliv beskytter ligeledes den enkelte borger mod, at f.eks. myndigheder kan få adgang til ens private hjem uden retskendelse.

3.2. Beskyttelsen af retten til privatliv

Grundlovens bestemmelse om retten til privatliv indledes med: "Boligen er ukrænkelig". Den beskytter også brevhemmeligheden og er ved den seneste ændring af grundloven i 1953 blevet moderniseret til også at dække over telegraf- og telefonhemmeligheden. I dag antages det dog, at en fortolkning af bestemmelsens formål fører til, at også senmoderne kommunikation via internet og mobiltelefoner også er beskyttet. Dog er der relativt vid adgang til at gøre indgreb i rettigheden, da det ifølge grundloven blot kræver, at der er en undtagelse i loven (hjemmelskravet), eller at en dommer først godkender indgrebet (gennem en retskendelse).

Her giver Den Europæiske Menneskerettighedskonvention en bedre beskyttelse, idet der lige som med indgreb i ytringsfriheden og bevægelsesfriheden udover et hjemmelskrav også gælder et nødvendighedskrav. Indgrebet skal altså være lovliggjort af en lov, og det skal være nødvendigt i et demokratisk samfund begrundet i anerkendelsesværdige hensyn.

I bilag 3 gives et overblik over reglerne, der beskytter retten til privatliv.

3.3. Hvilke indgreb er der sket i retten til privatliv siden 9/11?

2001 – 1. terrorpakke

- Logning
- Ransagninger

· Aflæsning af ikke offentligt tilgængelige oplysninger i et informationssystem

Ad) Logning

I retsplejelovens § 786 indsatte man stk. 4, hvorefter "Det påhviler udbydere af telenet eller teletjenester at foretage registrering og opbevaring i 1 år af oplysninger om teletrafik til brug for efterforskning og retsforfølgning af strafbare forhold."

Man indførte § 791 b hvorefter "Aflæsning af ikke offentligt tilgængelige oplysninger i et informationssystem ved hjælp af programmer eller andet udstyr (dataaflæsning) kan foretages, såfremt

1) der er bestemte grunde til at antage, at informationssystemet anvendes af en mistænkt i forbindelse med planlagt eller begået kriminalitet som nævnt i nr. 3,

2) indgrebet må antages at være af afgørende betydning for efterforskningen og

3) efterforskningen angår en forsætlig overtrædelse af straffelovens kapitel 12 eller 13 eller en overtrædelse af straffelovens § 180, § 183, stk. 1 og 2, § 183 a, § 186, stk. 1, § 187, stk. 1, §§ 191, 192 a eller 237."

Af forarbejderne fremgår at logning indførtes "Med henblik på at styrke politiets efterforskningsmuligheder(...), hvorefter teleselskaber og internetudbydere skal *registrere og i 1 år opbevare ("logge")* de oplysninger om tele- og internetkommunikation, der er relevante for politiets indgreb i meddelelseshemmeligheden mv."¹ Logning er et klart indgreb i meddelelseshemmeligheden der følger af grundlovens § 72.

Ad) Ransagning

Med terrork pakken i 2001 foretager man en ændring af retsplejelovens § 799, således at der bliver *adgang til at foretage hemmelig ransagning i sager om grov brandstiftelse, bombesprængning, flykapring og tilsætning af giftstoffer til vandforsyningen eller madvarer mv.* Adgangen til at kunne hemmeligholde oplysninger om ransagning i disse sager vil f.eks. kunne

¹ L 35 13-12-2001 (Forslag til lov om ændring af straffeloven, retsplejeloven, lov om konkurrence- og forbrugerforhold på telemarkedet, våbenloven, udleveringsloven samt lov om udlevering af lovovertrædere til Finland, Island, Norge og Sverige.)

være af afgørende betydning, hvis der formodes at være flere ukendte medgerningsmænd til forbrydelsen, og hemmeligholdelse af efterforskningen derfor er nødvendig for, at disse kan identificeres og anholdes.

Samtidig foreslås en ændring af retsplejelovens § 799, således at der skabes adgang til, at retten ved én kendelse kan tillade politiet at foretage flere enkeltstående ransagninger uden umiddelbar underretning (*gentagen hemmelig ransagning*). Dette kan være nødvendigt, hvor der ikke findes f.eks. narkotika eller våben ved den første ransagning, men hvor der fortsat er mistanke om, at levering på det pågældende sted vil ske inden for kort tid, eller hvor en ransagning på grund af risikoen for afsløring af efterforskningen har måtte afbrydes.

Herudover indeholder lovforslaget en ændring af retsplejelovens § 806, hvorved der skabes *mulighed for at pålægge tredjemand at udlevere dokumenter mv. (edition) uden forudgående retskendelse*, såfremt formålet forspildes, hvis retskendelse skulle afventes. Dette kan f.eks. tænkes relevant i en situation, hvor politiet har behov for øjeblikkelig udlevering af et flyselskabs passagerliste.

Ligeledes foreslås en ændring af retsplejelovens § 802 og § 803 om beslaglæggelse, således at der bliver mulighed for at *beslaglægge penge og andre formuegoder* (og ikke kun genstande) med henblik på konfiskation efter straffelovens § 77 a.²

Ransagninger udgør et indgreb i retten til privatliv, da det er indsigt i en persons mest intime forhold. Når ransagningen er hemmelig øges intensiteten af indgrebet.

Ad) Dataaflæsning

I retsplejeloven indsættes en ny bestemmelse (§ 791 b), der indebærer, at politiet efter rettens kendelse får mulighed for *at aflæse ikke offentligt tilgængelige oplysninger i et informationssystem ved hjælp af programmer eller andet udstyr (dataaflæsning)* uden at være til stede på det sted, hvor et informationssystem (dvs. en computer eller andet dataanlæg) benyttes. Det er herunder muligt at tillade indgreb, hvor politiet ved hjælp af et såkaldt »snifferprogram« får tilsendt kopi af samtlige indtastninger, som brugeren af dataanlægget foretager.

² Ibid.

Dataaflysning udgør ligeledes et indgreb i retten til privatliv.

2006 – 2. Terrorpakke

Med terrorpakke 2 fra 2006 skete der en række beføjelsesudvidelser der alle indskrænker retten til privatliv:

- PET fik lettere ved at indhente oplysninger fra andre forvaltningsmyndigheder.
- Proceduren for at indhente retskendelse til indgreb om telefonaflytning og teleoplysning blev forenklet.
- Politiet fik hjemmel til at henstille til offentlige myndigheder og private, at deres muligheder for at foretage tv-overvågning udnyttedes.
- PET fik en hurtigere og mere effektiv adgang til standardmæssige oplysninger om flypassagerer.

Af konkrete lovgivningseksempler på ovenstående kan nævnes:

Lov om forbud mod tv-overvågning m.v., jf. lovbekendtgørelse nr. 788 af 12. august 2005:

§ 4 a. Politimesteren (Politidirektøren) kan henstille, at offentlige myndigheder eller private foretager tv-overvågning i overensstemmelse med gældende lovgivning.

§ 4 b. Politimesteren (Politidirektøren) kan meddele offentlige myndigheder eller private, som foretager eller planlægger at iværksætte tv-overvågning efter gældende lovgivning, pålæg med hensyn til kvaliteten af optagelser af billeder på videobånd, film el.lign. samt med hensyn til opbevaringen af sådanne optagelser.«

Lov om luftfart, jf. lovbekendtgørelse nr. 1484 af 19. december 2005, foretages følgende ændringer:

§ 148 a. Luftfartsselskaber skal foretage registrering og opbevaring i 1 år af oplysninger om passagerer og besætningsmedlemmer på luftfartøjer, der ankommer til eller afgår fra Danmark.

Stk. 2. Luftfartsselskaber skal på begæring af Politiets Efterretningstjeneste udlevere de i stk. 1 nævnte oplysninger til brug for forebyggelse og efterforskning af overtrædelser af straffelovens kapitel 12 og 13.

Stk. 3. Transport- og energiministeren fastsætter efter forhandling med justitsministeren nærmere regler om registrering og opbevaring i medfør af stk. 1 og om luftfartsselskabernes praktiske bistand til Politiets Efterretningstjeneste i medfør af stk. 2.

Stk. 4. Transport- og energiministeren kan efter forhandling med justitsministeren fastsætte nærmere regler om Politiets Efterretningstjenestes adgang til luftfartsselskabernes bookingsystemer til brug for forebyggelse og efterforskning af overtrædelser af straffelovens kapitel 12 og 13.«

EU-retlige regler om logning

I 2006 trådte EUs logningsdirektiv i kraft. I det følgende gives nedslag i de vigtigste begivenheder ift. EU's logningsregler:

3/5 2006: Logningsdirektivet træder i kraft.

15/9 2007: Direktivet gennemføres i dansk ret, da logningsbekendtgørelsen træder i kraft.

8/4 2014: Logningsdirektivet erklæres ugyldigt af EU-domstolen pga. manglende nødvendighed.

22/6 2014: Logningsbekendtgørelsen ændres, således at reglerne om sessionslogning/internetlogning ophæves. Justitsministeren vurderede, at reglerne ikke var egnede til at forfølge deres formål. Reglerne om telelogning gælder stadig.

2016: EMD-dom rejser tvivl om proportionaliteten i den danske logningsbekendtgørelse, som logger oplysninger hos *alle*.

2015

Med lov Lov 2015-12-15 nr. 1571 blev efterretningstjenesternes beføjelser udvidet for at imødekomme trusler fra danske såkaldte foreign fighters. Hensigten med lovforslaget var at give

FE mulighed for at foretage målrettet elektronisk indhentning af oplysninger om personer hjemmehørende i Danmark, som kan udgøre en terrortrussel, selv om disse opholder sig i udlandet.

Loven udgør en indskrænkning i retten til privatliv i det omfang der indhentes oplysninger om personer.

Se i den forbindelse den forrige regerings [12 nye tiltag mod terror](#) der i høj grad er videreført under den nuværende regering.

Bilag 3 (beskyttelse af retten til privatliv)

Kilde	Indhold
Grundloven § 72	Boligen er ukrænkelig. Husundersøgelse, beslaglæggelse og undersøgelse af breve og andre papirer samt brud på post-, telegraf- og telefonhemmeligheden må, hvor ingen lov hjemler en særegen undtagelse, alene ske efter en retskendelse.
Den Europæiske Menneskerettighedskonvention, artikel 8	<p><i>Stk. 1.</i> Enhver har ret til respekt for sit privatliv og familieliv, sit hjem og sin korrespondance.</p> <p><i>Stk. 2.</i> Ingen offentlig myndighed må gøre indgreb i udøvelsen af denne ret, medmindre det sker i overensstemmelse med loven og er nødvendigt i et demokratisk samfund af hensyn til den nationale sikkerhed, den offentlige tryghed eller landets økonomiske velfærd, for at forebygge uro eller forbrydelse, for at beskytte sundheden eller sædeligheden eller for at beskytte andres rettigheder og friheder.</p>
Den Europæiske Unions Charter om Grundlæggende Rettigheder, artikel 7	<p>Respekt for privatliv og familieliv</p> <p>Enhver har ret til respekt for sit privatliv og familieliv, sit hjem og sin kommunikation.</p>
Den Europæiske Unions Charter om Grundlæggende Rettigheder, artikel 8	<p>Beskyttelse af personoplysninger</p> <p>1. Enhver har ret til beskyttelse af personoplysninger, der vedrører den pågældende.</p> <p>2. Disse oplysninger skal behandles rimeligt, til udtrykkeligt angivne formål og på grundlag af de berørte personers samtykke eller på et andet berettiget ved lov fastsat grundlag. Enhver har ret til adgang til indsamlede oplysninger, der vedrører den pågældende, og til berigtigelse heraf.</p> <p>3. Overholdelsen af disse regler er underlagt en uafhængig myndigheds kontrol.</p>
FN's Verdenserklæring om Menneskerettighederne, artikel 12	Ingen må være genstand for vilkårlig indblanding i private forhold, familie, hjem eller korrespondance, ej heller for angreb på ære og omdømme. Enhver har ret til lovens beskyttelse mod sådan indblanding eller angreb.